

A VISEGRÁDI ORSZÁGOK MEZŐGAZDASÁGÁNAK JELLEMZŐI NAPJAINBAN

CHARACTERISTICS OF THE AGRICULTURAL ECONOMY OF THE V4 COUNTRIES

Kőszegi Irén ⁰⁰⁰⁰⁻⁰⁰⁰²⁻⁹⁸⁵⁸⁻⁷⁹¹⁶*

Neumann János Egyetem, Kertészeti és Vidékfejlesztési Kar, Agrárökonómiai és Vidékfejlesztési Tanszék,
6000 Kecskemét, Izsáki út 10.

<https://doi.org/10.47833/2024.3.AGR.007>

Kulcsszavak:

Visegrádi országok,
mezőgazdaság jellemzőinek
változása, mezőgazdaság
csökkenő szerepe

Keywords:

V4 countries, characteristics of
agriculture, change in agriculture,

Cikk történet:

Beérkezett 2024. november 12.
Átdolgozva 2024. november 29.
Elfogadva 2024. December 5.

Összefoglalás

A kutatás a visegrádi országok (Csehország, Magyarország, Lengyelország és Szlovákia) mezőgazdaságában bekövetkező változásainak bemutatására irányul, idősoros elemzés összehasonlításával. Az EUROSTAT és az egyes országok KSH adatai által rendelkezésünkre bocsátott mezőgazdasági adatok alapján a vizsgált országok Európai Unióhoz való csatlakozása előtti, általában a 2000. évi adatokat vetem össze a csatlakozás utáni 2010-es és a lehető legfrissebb elérhető, nyilvános adatokkal. Összességben elmondható a mezőgazdaság csökkenésének szerepe a vizsgált országokban, mind a foglalkoztatottak, mind a GDP előállítás, mind a gazdaságok számának tekintetében.

Abstract

The research aims to present the changes in the agriculture of the Visegrád countries by comparing a chronological analysis. On the basis of agricultural data provided by Eurostat. I compare data from before the accession of the countries under review to the European Union, generally for the year 2000, with post-accession data for 2010 and the most recent publicly available data. Overall, the role of the decline in agriculture in the countries examined is as regards employment, both in terms of GDP production and the number of farms.

1 Bevezetés

A gazdaság globális helyzetének vizsgálata mellett a kisebb területi egységek, régiók gazdasági helyzete is rendszeresen elemzést kíván. Az Európai Unió tagállamait több szempont szerint tudjuk csoportosítani. A földrajzi megosztásokat figyelembe véve északi, déli, nyugati és keleti tagállamokat ismerünk, illetve az Európai Unió bővítés időpontja szerint is csoportosíthatók. Politikai és regionális alapon a Benelux államokat, a balti országokat és a Visegrádi országokat ismerjük [6].

A négy vizsgált ország szoros gazdasági, tudományos, művészeti, mindennapi kapcsolatokkal, esetenként még közös uralkodón is osztozva, évszázadokon keresztül együttműködő közösséget alkotott [15]. A Visegrádi négyek országait összekötő történelmük

* Kapcsolattartó szerző. Email: koszegi.iren@kvk.uni-neumann.hu

alakulása, vallási és kulturális kapcsolataik [19], mégis jelentősen különböznek egymástól, ami megnehezíti, hogy a négy érintett országot egységként vizsgáljuk [10].

A visegrádi csoport minden tevékenységének célja a közép-európai régió stabilitásának erősítése. A részt vevő országok az együttműködést feladatnak tekintik, a sikert pedig annak bizonyítékának, hogy képesek olyan struktúrákba is integrálódni mint az Európai Unió [23]. A visegrádi országok agrárkereskedelmének átalakulását vizsgálva az export és import mind értékben, mind pedig mennyiségben jelentősen nőtt [1]. A négy ország több mint egytizedét adja az EU területének (4 233 262 km²) és összlakosságának (2020. január 1-jén: 447 706 209 fő), közel 6%-kal járul hozzá a GDP alapján számított uniós gazdasági teljesítményhez, körülbelül 8%-kal a gépjárműgyártáshoz és majdnem egyötödével a fontosabb növények termesztéséhez [12].

A történelem során a mezőgazdaság mindig is kiemelkedő szerepet játszott a Visegrádi országok nemzetgazdaságában [6], azonban a rendszerváltozás jelentős társadalmi-gazdasági változásokat okozott a volt szocialista blokkban, így a visegrádi országokban is [15]. A térségben a politikai átalakulások után az elsődleges szektor GDP-hez való hozzájárulása csökkent, de a régió földrajzi elhelyezkedése és lehetőségei miatt az agrárium nemzetgazdasági szerepe mai napig kulcsfontosságú [6], annak ellenére, hogy a mezőgazdasági területek csökkenése, az erdőterületek és a mesterséges felszínek bővülése mind a négy vizsgált országban megfigyelhető [15].

A mezőgazdaság és élelmiszer-előállítás területén a V4-országokban korábban sok párhuzam volt fellelhető, és Lengyelország kivételével a túl koncentrált, nagy vállalkozások voltak elterjedtek. Ezeknek a vállalkozásoknak a nagy része felbomlott, és a korábban homogén mezőgazdasági termelési ágazat széttöredezett. Ez a szektor korábban nagy szövetkezeti vállalkozásokat, kereskedelmi vállalkozásokat és számos önálló mezőgazdasági termelőt foglalkoztatott [17]. 2018-ban körülbelül 9,2 millió ember dolgozott az EU-ban mezőgazdaságban, az erdőgazdaságban és a hozzá kapcsolódó szolgáltatási tevékenységekben.

Az EU gazdaságainak többségére a kis méret a jellemző, mivel 2016-ban kétharmaduk kisebb volt, mint 5 ha. A Cseh Köztársaságban a mezőgazdasági területek több mint 70%-a nagy vállalkozások tulajdonában van, ami 121 ha-os országos átlagos üzemméretet jelent. Ez az érték messze a legnagyobb átlagos üzemméret az EU-ban [16]. A gazdaságok 2016-ban 156,7 millió ha földet használtak mezőgazdasági termelésre, ami az EU teljes termőterületének 38,2 %-át teszi ki. 2016-ban 10,3 millió mezőgazdasági üzem volt az EU-ban, de a gazdaságok száma évek óta erőteljesen csökken, mely megfigyelhető a V4-es országokban is. A mezőgazdasági kisüzemek csökkenésének az oka, hogy nem nyújtanak elegendő jövedelmet a mezőgazdasági termelőknek [8; 9], inkább társadalmi funkciókat látnak el [18]. Az alacsony bevételekből pedig nem tudnak fejlesztéseket, beruházásokat megvalósítani a gazdák, még akkor sem, ha támogatásokkal segítik őket [14; 2]. Ezek a gazdaságok a jövőben nagy valószínűséggel eltűnnek, mivel nem bírnak gazdasági jelentőséggel és az utódlásuk is kérdéses, mivel egyre kevesebb fiatal véli úgy, hogy a mezőgazdasági biztos jövedelmet biztosít, és ezért nem veszik át a gazdaság irányítását [24; 20]. Az Európai Unió tagországairól, így a visegrádi országokról is elmondható, hogy a mezőgazdaságban dolgozók aránya folyamatosan csökken, mely a fiatal gazdálkodók alacsony részarányával párosul [11]. 2016-ban csak minden 10. gazdálkodó volt 40 év alatti. 2016-ban az EU összes gazdaságának közel egynegyede (24,5 %) volt állattenyésztő gazdaság, és kicsivel több mint felük (52,9 %) csak növénytermesztéssel foglalkozott. A családi gazdaságok súlya azonban továbbra is kiemelkedő a mezőgazdaságban.

Az EU-ban körülbelül 244 000 gazdaság rendelkezett valamekkora ökológiai területtel 2016-ban. Ez a szám körülbelül egyötödével magasabb, mint 2013-ban. Az ökológiai gazdálkodás 2018-ban 13,0 millió hektár mezőgazdasági területen folyt EU-ban [4].

2 Anyag és módszer

A munkában a Visegrádi országok mezőgazdaságában bekövetkező főbb változásokat mutatom be. Az EUROSTAT és az egyes országok KSH adatai által rendelkezésünkre bocsátott adatok alapján a négy ország Európai Unióhoz való csatlakozása előtti, 2000. évi adatokat vetem össze a 2010-es és a legfrissebb már elérhető, nyilvános adatokkal.

3 Eredmények

A visegrádi országok mezőgazdasági művelés alatt álló területeiben országonként jelentős eltérés figyelhető meg. A mezőgazdasági földterület nagyságát jelentősen befolyásolja a vizsgált országok nagysága, a domborzati viszonyok és az urbanizáció szintje [6]. A mezőgazdaság súlya a Visegrádi országok közül mai napig Lengyelországban a legnagyobb.

A mezőgazdasági terület alakulását inkább a csökkenő tendencia jellemezte az Európai Unió csatlakozást követően a vizsgált országokban (1. táblázat). Csehország esetén 2,88%, Lengyelországban pedig ennél is több, 4,96% volt a csökkenés mértéke. Ezzel szemben a magyarországi és a szlovákiai mezőgazdasági területek az időszak első felében növekedtek (9,83 és 0,85%).

Csehországgal és Lengyelországgal ellentétben Magyarország és Szlovákia mezőgazdasági területeiben növekedés volt megfigyelhető 2010-ben 2005-höz viszonyítva. 2020-ban a 10 évvel korábbihoz (2010-hez viszonyítva) Szlovákia kivételével mindhárom országban a mezőgazdasági művelés alatt álló területekben növekedés a jellemző. Szlovákia kis területe és hegyvidéki fekvése nem kedvező a mezőgazdasági termőterület nagysága szempontjából [6].

1.táblázat: A mezőgazdasági művelés alatt álló területek változása a V4-es országokban (ha)

Év Ország	2005	2010	változás 2010 (2005=100 %)	2020	változás 2020 (2010=100 %)
Csehország	3.557.790	3.483.500	-2,08	3.492.570	+0,26
Magyarország	4.266.550	4.686.310	+9,83	4.921.740	+5,02
Lengyelország	14.754.880	14.447.290	-2,08	14.749.240	+2,09
Szlovákia	1.879.490	1.895.500	+0,85	1.862.650	-1,73

Forrás: Eurostat adatai [5] alapján saját szerkesztés, 2022 (online data code: ef_m_farmleg)

A vizsgált országok összes mezőgazdasági területe 25,1 millió hektár, melynek közel 60 %-a – mintegy 14,6 millió hektár – Lengyelországban, 4,9 millió hektár Magyarországon, 3,5 millió hektár Csehországban, 1,9 millió hektár pedig Szlovákiában található. Magyarország területének 52,9 %-a, Lengyelországénak 45,3 %-a, Csehországénak 44,6 %-a, Szlovákia területének pedig 38,9 %-a áll mezőgazdasági művelés alatt. A mezőgazdasági területek megoszlását illetően a legfontosabb művelési ág a visegrádi országokban a szántó, melynek aránya (82,02%) Magyarországon a legmagasabb. Ezt követi Lengyelország (73,15%), és Szlovákia (70,47%). Magyarország e tekintetű kiemelkedően magas részesedése 1945 óta megfigyelhető és a rendszerváltást követően is a legjobban felszántott országok közé sorolható [7]. A legalacsonyabb a szántóterületek aránya a vizsgált országok közül a Cseh Köztársaságban (70,22%). A rét és legelő aránya ezzel szemben Magyarországon a legalacsonyabb (14,88%), míg a legtöbb a Cseh Köztársaságban található (28,08%). Az állandó kultúrák területének aránya is Magyarországon a legkiemelkedőbb (3,02%) a V4-es közül, melyet Lengyelország követ (2,05%) (2. táblázat).

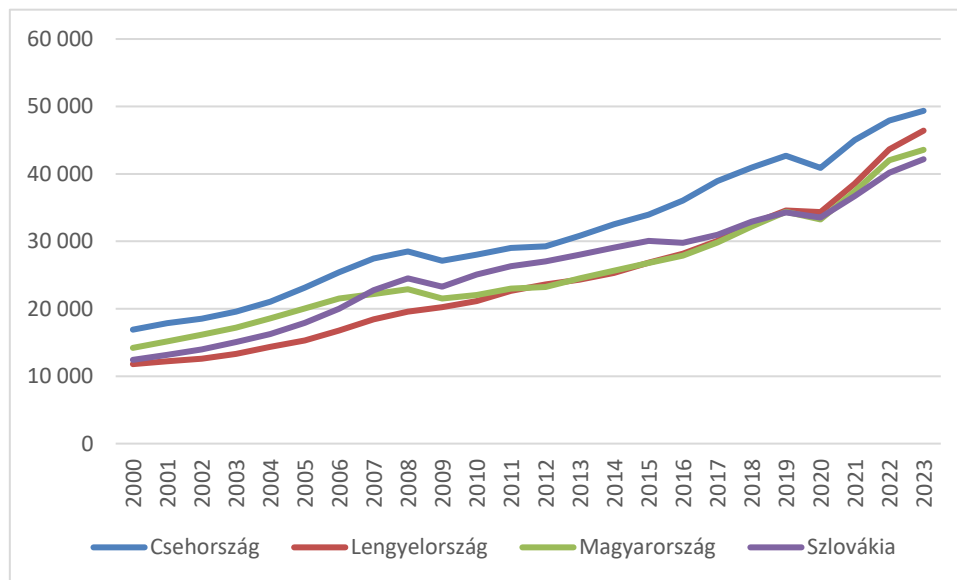
Szlovákiában és Csehországban rendelkeznek a legnagyobb területtel a gazdaságok, ami lehetővé teszi a koncentrált termelést és a méretgazdaságosság optimális felhasználását is. Az egy gazdaságra jutó legkisebb mezőgazdasági területtel Lengyelország emelkedik ki [6].

2. táblázat: A mezőgazdasági területek és azok megoszlása művelési ágak szerint a visegrádi országokban, 2020.

Ország	Területnagyság (ezer ha)	Mezőgazdasági terület összesen	Szántó	Rét/legelő	Állandó kultúrák (gyümölcsös, szőlő)	Egyéb
kiterjedés (ezer ha)						
Cseh Köztársaság	7887,1	3523,871	2485,825 (ugarral)	989,609	40,779	7,659
Magyarország	9302,5	4921,8	4037,1	732,5	149	3,1
Lengyelország	32257,5	14637	10707	3185	301	444
Szlovákia	4903,405	1910,038	1346,047	519,166	17,742	27,082
megoszlás %						
Cseh Köztársaság	100,0	44,67	70,22	28,08	1,15	0,21
Magyarország	100,0	52,9	82,02	14,88	3,02	0,06
Lengyelország	100,0	45,37	73,15	21,75	2,05	3,03
Szlovákia	100,0	38,95	70,47	27,18	0,92	1,41

Forrás: A vizsgált országok KSH adatai alapján saját szerkesztés [3;13;21;22]

A Visegrádi országok mezőgazdasága tekintetében a fontosabb mutatók egymáshoz viszonyított szerepét és azok változásait vizsgálva megállapítható, hogy a bruttó hazai termék előállítása (GDP) 2000 óta mind a négy országban – bár eltérő mértékben – jelentős növekedést mutat (1. ábra).

1. ábra: 1 főre eső GDP (USD)

Forrás: Eurostat [5] adatok alapján saját számítás

A vizsgált adatok a 3. táblázat foglalja össze. Az egyes országok lakosság száma a vizsgált országok közül Magyarországon, Lengyelországban és Szlovákiában csökkent, míg Csehországban kismértékű népességszám gyarapodás figyelhető meg.

Szintén ez a tendencia figyelhető meg a gazdaságok számának változásában is. Magyarországon, Lengyelországban és Szlovákiában a gazdaságok számának csökkenése, míg Csehországban a gyarapodásuk jellemző.

A 34 év alatti fiatal gazdák száma Szlovákia kivételével mindenhol csökkent 2005 óta. Ha a százalékos változást vizsgáljuk, akkor megállapítható, hogy a Cseh Köztársaságban csökkent legnagyobb mértékben az arányuk. 2005-ben 9,9%, 2010-ben 11,67%, míg 2016-ban már csak 4,44% volt az arányuk az összes gazdából az említett országban. Szlovákiában a 2000. évben 4,38%-ról 2016-ra 11,06%-ra növekedett ez az arány. Magyarországon is megfigyelhető a fiatal gazdák számának és arányának csökkenése (2005-ben 7,76%; 2010-ben 7,01%; 2016-ban 5,99%), de kisebb mértékben, mint a Cseh Köztársaságban vagy Lengyelországban. Lengyelországban 2005-ben az összes gazda 12,5%-a volt 34 éves vagy annál fiatalabb, mely 2010-ra 14,7%-ra növekedett. 2016-ban már itt is csökkenés volt megfigyelhető, mivel az összes gazda 10,24%-a tartozott ebbe a korcsoportba.

A nemzetgazdaságban összesen foglalkoztatott létszáma 2000 óta minden országban növekedést mutat. Kivételt képez a vizsgált országok közül Magyarország, ahol 2010-ben csökkent a foglalkoztatottak száma 4.115 ezerről, 3.949 ezer főre. Véleményem szerint ehhez hozzájárult a 2008-tól jelentkező gazdasági válság és az egyre látványosabb lakosságszám csökkenés is.

A mezőgazdasági munkaerő éves munkaerő egységben (ÉME)* kifejezett értéke minden Visegrádi országban csökkenést mutat. A primer szektor kiemelt jelentőségét jól mutatja, hogy Lengyelország esetében a legmagasabb a Visegrádi országok közül a mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma és aránya is. A mezőgazdaságban foglalkoztatottak számát és arányát tekintve a második helyen a Visegrádi országok közül Magyarország áll.

A rendelkezésre álló adatok azt mutatják, hogy a mezőgazdaságban, erdőgazdaságban és halászatban egyre kevesebb a foglalkoztatott. 2000-hez képest 2010-re minden vizsgált országban csökkent a primer szektorban dolgozók száma és ez a tendencia 2016-ban is folytatódott. Egyedül Magyarországon növekedett a foglalkoztatotti létszám 2010-hez képest (163,8 ezer fő) 2016-ban (189,97 ezer fő). A mezőgazdasági foglalkoztatottak aránya azonban minden vizsgált országban csökkent az összes foglalkoztatotthoz viszonyítva. A legkisebb ez az érték Szlovákiában (2,9%) és a Cseh Köztársaságban (3,02%), melyet a sorban Magyarország előz meg (4,07%). A legtöbb mezőgazdaságban foglalkoztatott még mindig Lengyelországban dolgozik a Visegrádi országok közül, ami az összes foglalkoztatotti létszám 9,47%-át teszi ki.

A mezőgazdaság hozzájárulása a GDP-hez a vizsgált időszakokban csökkenő tendenciát mutat. Szlovákiában és a Cseh Köztársaságban nem éri el az 1 %-ot, Magyarországon ez az érték 2,4%, Lengyelországban pedig 1,5% volt 2021-ben.

A bruttó hozzáadott érték (alapáron) tekintetében is jelentős különbségek láthatóak a vizsgált országok primer szektorai között. A legnagyobb értéket ebben a tekintetben is Lengyelországban mérték, a második legmagasabb eredményt pedig Magyarország produkálta. A Cseh Köztársaság és Szlovákia mezőgazdasága esetében az összesített bruttó hozzáadott érték nagysága elmarad a másik két Visegrádi országtól.

A mezőgazdasági kibocsátás értéke is jelentős különbségeket mutat a V4-ek esetében, azonban a növénytermesztés és az állattenyésztés részarányai között eltérések mutathatók ki a négy ország között. Mindhárom vizsgált évben Lengyelország esetében a legnagyobb a mezőgazdasági kibocsátás értéke, amelyből az állattenyésztési szektor bír nagyobb részesedéssel. Magyarország, Csehország és Szlovákia esetében a növénytermesztésnek van nagyobb súlya az állattenyésztés arányához viszonyítva.

Az előállított gabona mennyisége a vizsgált években minden országban növekedést mutatott. A 2022-es adatok alapján azonban a drasztikus aszályos időjárásnak is köszönhetően, Magyarországon az előállított gabona mennyisége 2022-ben 9401 ezer tonna volt, ami 32,23%-os csökkenést jelent 2021-hez képest. 2023-ban Magyarországon és Lengyelországban több gabona termelt az előző évhez képest, még Csehországban és Szlovákiában kevesebb termés volt.

Az állandó kultúrák előállításának tekintetében nem áll elegendő nyilvános adat a rendelkezésünkre, de a 2021-es adatok alapján elmondható, hogy e tekintetben Lengyelország emelkedik ki (4833 ezer tonna), melyet Magyarország követ (1129 ezer tonna). A 3. helyen a Cseh

* **Éves Munkaerő Egység:** Egy ÉME egyetlen olyan személy munkaidő-ráfordításának felel meg, aki egy egész éven át teljes munkaidőben végez mezőgazdasági tevékenységet egy mezőgazdasági egységben (1 ÉME = 1800 munkaóra).

Köztársaság, míg a 4. helyen Szlovákia áll. A legfrissebb, 2023-as adatok alapján minden országban csökkent az állandó kultúrák előállítása.

A legtöbb marhahúst Lengyelország (514 000 tonna) állította elő a vizsgált években, melyet a Cseh Köztársaság követ (70 000 tonna). Magyarország 23 ezer tonnával a 3. helyen, míg Szlovákia 7 ezer tonnával a 4. a V4-es országok között minden évet figyelembe véve. A sertéshús előállításban szintén Lengyelország emelhető ki. A sertéshús előállítása mind a négy országban csökkent 2003 óta.

A legtöbb szárnyashúst Lengyelországban és Magyarországon állítják elő, melyet a Cseh Köztársaság majd Szlovákia követ a rangsorban. A madárinfluenza kitörésének tudható be, hogy Magyarországon egyre csökken a szárnyashús előállítás, mely napjainkban is jelen van.

Az ökológiai gazdálkodás alatt álló területek a Cseh Köztársaságban, Magyarországon és Szlovákiában növekedtek, míg meglepő módon Lengyelországban 146.213 ha-ral csökkent 2020-ban 2012-hez képest. A legfrissebb, 2022-es adatok alapján azonban már itt is kismértékű növekedés a megfigyelhető. Jelenleg az összes mezőgazdasági terület 16,14%-a ökoterület a Cseh Köztársaságban, melyet Szlovákia követ 13,59%-os részesedéssel. Magyarország e tekintetben a 3. helyen áll 6,51%-kal és a legkevesebb az ökoterületek aránya Lengyelországban (3,76%).

A Visegrádi országokban a növényvédőszer felhasználása mérséklődni látszik, mivel Csehországban, Magyarországon és Lengyelországban csökkent a kijuttatott növényvédőszer mennyisége 2017 és 2020 között. Szlovákia ezzel ellentétben 19%-os növekedést produkált a 3 év alatt. A 2023-as adatokat elemezve azonban Csehországban 27,13%-os növekedés figyelhető meg 2020-hoz viszonyítva. A másik három országban csökkent a növényvédőszer felhasználás.

Az erdő és egyéb fás területek a V4-es országok mindegyikében mérsékelt módon, de növekedésnek indultak. Az erdősültség legjobban Magyarországon növekedett, 10,11%-kal.

3. táblázat: A mezőgazdaság főbb mutatói a V4-es országokban

Főbb jellemzők	évszám	mértékegység	Cseh Köztársaság	Magyarország	Lengyelország	Szlovákia
Népesség	2023	fő	10827525	9599744	36753763	5428792
	2021		10701777	9730772	37840001	5459781
	2010		10462088	10014324	38022869	5390410
	2000		10278098	10221644	38263303	5398557
Gazdaságok száma	2020	db	28910	241002	1317000	19630
	2016		26530	430000	1410700	25660
	2010		22860	576810	1506620	24460
	2005		42250	714790	2476470	68490
Foglalkoztatott összesen	2023		5387,92	4765,29	17492,95	2434,06
	2020		5337,2	4664,24	16397,6	2399,07
	2010		5057	3949	15370	2170
	2000		4859	4115	14517	2025
Mezőgazdasági munkaerő összesen*	2023	total annual work units ÉME	93,3	277,6	1427,5	39,5
	2021		95,3	325,5	1427,7	39,7
	2010		108,8	444	2213,8	56,1
	2000		166,3	676	2504,9	143
Mezőgazdaságban, erdőgazdaságban és halászatban foglalkoztatottak száma összesen	2024	ezer fő		164*		
	2020		161,57	189,97	1553,5	70,37
	2010		155,6	163,8	2004	73
	2000		226,3	288,6	2935,5	125,8

<i>Főbb jellemzők</i>	<i>évszám</i>	<i>mértékegység</i>	<i>Cseh Köztársaság</i>	<i>Magyarország</i>	<i>Lengyelország</i>	<i>Szlovákia</i>
Mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya (saját számítás)	2020	%	3,02	4,07	9,47	2,9
	2010		3,07	4,14	13,03	3,36
	2000		4,65	7,01	20,22	6,21
Mezőgazdaság hozzájárulása a GDP-hez	2021	%	0,84	2,46	1,47	0,75
	2010		0,61	1,97	2,27	0,52
	2000		1,27	3,75	2,49	1,54
Bruttó hozzáadott érték (alapáron)	2023	millió euró	2359	4229	14279	871
	2021		2012	3804	8473	734
	2010		966	1970	8234	361
	2000		855	1922	4665	345
Mezőgazdasági kibocsátás bruttó értéke (alapáron)	2023	millió euró	7369	11360	39472	2904
	2021		6050	9423	27508	2541
	2010		4058	6122	19749	1886
	2000		2842	4933	12473	1415
Növénytermesztés kibocsátásának értéke	2023	millió euró	3954	6249	18139	1554
	2021		3638	5772	13517	1446
	2010		2252	3476	10009	868
	2000		1398	2404	6059	462
Állattenyésztés kibocsátásának értéke	2023	millió euró	2942	4306	20345	980
	2021		2054	3040	13245	784
	2010		1617	2177	9146	805
	2000		1420	2090	5886	773
Gabona	2023	ezer tonna	7995	15076	35850	3644
	2021		8227	13873	34640	4325
	2010		6877	12262	27228	2571
	2000		6454	10036	22340	2201
Zöldség- és gyümölcsök dinnyével és szamóccal	2023	ezer tonna	286	1445	5349	145
	2021		277	1351	5664	150
	2010		151	1148	4455	82
	2000		494	1511	5751	na
Állandó kultúrák	2023	ezer tonna	200	1076	4744	71,72
	2021		229	1129	4833	78
	2010		166	na	na	40,5
	2000		523	na	na	na
Marhahús (vágások)	2023	ezer tonna	70	23	514	7
	2021		72	29	555	9
	2010		74	27	385	13
	2003		109	39	320	28
Sertéshús	2023	ezer tonna	197	419	1764	46
	2021		217	462	1976	61

Főbb jellemzők	évszám	mértékegység	Cseh Köztársaság	Magyarország	Lengyelország	Szlovákia
	2010		275	416	1741	68
	2003		464	510	2094	183
Szárnycsőrű hús	2023	ezer tonna	167	514	2746	77
	2021		177	550	2540	77
	2010		188	360	1342	titkos a.
	2003		226	378	859	93
Ökotérület	2022	ha	563702	320517	554632	253156
	2020		540375	301430	509286	222896
	2012		468670	130607	655499	164360
	2002		235136	103672	53515	49999
Ökotérület aránya a mezőgazdasági területből	2022	%	16,14	6,51	3,76	13,59
	2020		15,3	6,1	3,4	11,6
	2012		13,29	2,45	4,51	8,53
	2002 becsült saját számítás		6,6	2,42	0,36	2,66
Növényvédőszer felhasználás	2023	kg	5542760	8578155	22299946	1979794
	2020		4359751	8679090	24616368	2490217**
	2017		5248376	9754233	25073556	2092560***
Növényvédőszer felhasználás változás 2020=100%	2023	%	27,13	-1,16	-9,41	-20,49
Növényvédőszer felhasználás változás 2017; 2016****=100 %	2020	%	-16,9	-11,02	-1,82	19****
Erdő és egyéb fás terület	2021	ezer ha	2677	2253	9483	1946
	2010		2657	2046	9329	1917
	2000		2637	1921	9059	1901

Forrás: Eurostat adatai alapján saját szerkesztés, 2024 [5]

Jelmagyarázat: *becsült adat; ** 2018; ***2016; ****2016=100

4 Következtetések

A Visegrádi országok együttműködésének jelentősége növekedett az elmúlt években, amikor a NATO és egyidőben az Európai Unió tagjaivá váltak. Az együttműködés jelentősége különösen az utóbbi szövetségben meglehetősen erős. Munkánkban a főbb mezőgazdasági mutatók elemzéseiből megállapítottuk, hogy a vizsgált országok mezőgazdasági művelés alatt álló területei csökkennek, ami előreláthatólag a következő években is megfigyelhető folyamat lesz. A bruttó hazai termék előállítás (GDP) 2000 óta mind a négy országban jelentős növekedést mutat, ám a mezőgazdaság hozzájárulása a GDP-hez 2-4% körül alakult a vizsgált országokban, amely nem mondható kiemelkedőnek a többi szektorhoz viszonyítva. A mezőgazdaság súlya a Visegrádi országok közül Lengyelországban a legnagyobb. Ezt támasztja alá, hogy a mezőgazdasági területek nagysága mellett, Lengyelország esetében a legmagasabb a Visegrádi országok közül a

mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma és aránya is. Magyarországon, Lengyelországban és Szlovákiában a gazdaságok számának csökkenése, míg Csehország esetében a gyarapodásuk jellemző.

Európa demográfiai helyzetére jellemző a korösszetétel erőteljes megváltozása. A népesség egyre idősebbé válik és az előregedő agrárnépesség is Európa szerte megfigyelhető jelenség. A nemzetgazdaságban összesen foglalkoztatott létszáma 2000 óta minden országban növekedést mutat. Kivételt képez a vizsgált országok közül Magyarország, ahol 2010-ben csökkent a foglalkoztatottak száma. A rendelkezésre álló adatok azt mutatják, hogy a mezőgazdaságban, erdőgazdaságban és halászatban egyre kevesebb a foglalkoztatott. Napjainkban megfigyelhető, hogy a fiatalok mezőgazdaság utáni érdeklődése érezhetően csökken, egyre kevesebben választják a földből való megélhetést. Ez részben köszönhető annak is, hogy a mezőgazdaság rengeteg bizonytalan tényezőt hordoz magában, mint például értékesítési nehézségek, környezeti hatások, nehéz fizikai munka, szabadidő hiánya, különféle állat és növénybetegségek megjelenése és azok hatása stb.

A mezőgazdasági kibocsátás értéke is jelentős különbségeket mutat a V4-ek esetében. A növénytermesztés és az állattenyésztés egymáshoz viszonyított aránya eltérő ezen országokban. Lengyelországban a legnagyobb a mezőgazdasági kibocsátás értéke, amelyből az állattenyésztési szektor bír nagyobb részesedéssel, míg a másik három országban a növénytermesztés súlya a jelentősebb. A növénytermesztésre egyre nagyobb hatást gyakorolnak a negatív környezeti hatások, melyet a rendelkezésre álló Magyarországra jellemző adatok a gabonafélék terméseredményeiben már mutatnak. Az aszályos időjárásnak köszönhetően a csökkenő termésmennyiségek negatívan hatnak az állattenyésztő gazdákra is, mivel a növekvő takarmány- és terményárakat nem tudják az értékesítési árak kompenzálni.

Bár az ökológizáció jelentősége szerte a világon növekszik, Lengyelország ökológiai területeinek nagyságában kismértékű emelkedés figyelhető meg az utóbbi években, annak ellenére, hogy itt a legjelentősebb a mezőgazdaság szerepe a vizsgált országok közül. A legjelentősebb az ökológiai gazdálkodás súlya a Cseh Köztársaságban és Szlovákiában. Magyarországon is több mint duplájára növekedett az ökotérszám aránya 2021-től 2023-ig.

A növényvédőszer felhasználásra a rapszódikuság jellemző. Magyarországon és Lengyelországban egyértelműen megfigyelhető a felhasznált mennyiség csökkenése, azonban Csehországra és Szlovákiára ez nem egyértelműen jellemző.

Az erdőterületek aránya minden vizsgált országban kiegyenlítettnek mondható.

Irodalomjegyzék

- [1] Artan, Q. – Lubos, S. (2011): The Agrarian Trade Transformation in the Visegrad Countries, 2011 International Congress, August 30 - September 2, 2011, Zurich, Switzerland 114781, European Association of Agricultural Economists. DOI: 10.22004/ag.econ.114781
- [2] Bieniek-Majka M. – Guth M. (2020): The dynamics of horticultural farm numbers in different economic size classes and changes in their income in 2007-2017. *Annals PAAAE XXII* (3): 31-41. DOI: 10.5604/01.3001.0014.3626.
- [3] Cseh Köztársaság Statisztikai Hivatala <https://csu.gov.cz/>
- [4] EUROSTAT (2020): Agriculture, forestry and fishery statistics pp. 234. ISBN 978-92-76-21522-6 ISSN 2363-2488 doi:10.2785/143455 KS-FK-20-001-EN-N.pdf Letöltés: 2024.08.02.
- [5] Eurostat - Data Explorer (europa.eu) online data code: nama_10_gdp, demo_pjan; ef_m_farmleg; ef_m_farmang; aact_ali01; nama_10_a64_e; aact_eaa01; aact_eaa06; apro_cpnh1; apro_mk_farm; apro_mt_pann; org_cropar; aei_fm_salpest09; for_area
- [6] Fenyves V. – Pető K. – Harangi-Rákos M. – Szenderák J. (2019): A Visegrádi országok mezőgazdasági vállalkozásainak gazdasági és pénzügyi helyzete. *Gazdálkodás* 63. évf. 6. sz. pp. 459–473 DOI: 10.22004/ag.econ.298733
- [7] Gódor A. K. - Káposzta J. (2017): Térhasználat összefüggései a vidék- és területfejlesztésben. pp.15-22. In: Ritter K. (szerk.): *Vidék gazdasági tanulmányok*. Gödöllő Szent István Egyetemi Kiadó p. 120
- [8] A. Grubbström– S. Stenbacka - S. Joosse (2014): Balancing family traditions and business: Gendered strategies for achieving future resilience among agricultural students. *Journal of Rural Studies* 35: 152-161. DOI: 10.1016/j.jrurstud.2014.05.003.
- [9] A. Hornowski– A. Parzonko - P. Kotyza - T. Kondraszuk - P. Bórawski – L. Smutka (2020): Factors determining the development of small farms in Central and Eastern Poland. *Sustainability* 12 (12): 5095. DOI: 10.3390/su12125095.
- [10] Káposzta, J. – Nagy, H. (2015): Status Report about the Progress of the Visegrad Countries in Relation to Europe 2020 Targets. *European Spatial Research and Policy*, Vol. 22 N.o.1 pp. 81–99. DOI: <https://doi.org/10.1515/esrp-2015-0018>

- [11] Kőszegi I. R. (2018): Fiatal (agrár)gazdák helyzetének vizsgálata a Homokhátságon. PhD értekezés Szent István Egyetem Enyedi György Regionális Tudományok Doktori Iskola p. 179.
- [12] KSH (2018): A Visegrádi együttműködés országainak főbb mutatói https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/v4_fobbadatok.pdf
- [13] KSH (2020): Agrárcenzus 2020. https://www.ksh.hu/agrarcenzusok_agrarium_2020 Letöltés: 2022.06.17.
- [14] D. Kusz (2018): Level of investment expenditure versus changes in technical labour equipment and labour efficiency in agriculture in Poland. *Economic Sciences for Agribusiness and Rural Economy* 1: 315-320. DOI: 10.22630/ESARE.2018.1.44.
- [15] Lennert J. (2018): Felszínborítás-változás a visegrádi országokban a rendszerváltás után. *Magyar Tudomány* 179 (2018) 3, pp. 319–330 DOI: 10.1556/2065.179.2018.3.2
- [16] Lojka, Bohdan, Nikola Teutscherová, Anna Chládová, Lukáš Kala, Péter Szabó, Antonín Martiník, Jan Weger, Jakub Houška, Jakub Červenka, Radim Kotrba, Jana Jobbiková, Helena Doležalová, Martina Snášelová, Jana Krčmářová, Kamila Vávrová, Tomáš Králík, Tomáš Zavadil, and Gerry: Agroforestry in the Czech Republic: What Hampers the Comeback of a Once Traditional Land Use System? *Agronomy* 2022, 12(1), 69; <https://doi.org/10.3390/agronomy12010069>
- [17] L. Szabo – M. Grznar – M. Zelina (2018): Agricultural performance in the V4 countries and its position in the European Union. *Agric. Econ. – Czech*, 64, 2018 (8): 337–346 <https://doi.org/10.17221/397/2016-AGRICECON>
- [18] A. Parzonko (2019): Conditions for the development of social farming in the province of Mazovia. *Annals of PAAAE* XXI (4): 366-373. DOI: 10.5604/01.3001.0013.5443.
- [19] Rácz G. (2009): A visegrádi kongresszus. In Rácz, G. (ed.): *Visegrád 1335*. Bratislava: International Visegrad Fund, State Archives of Hungary, Pázmány Péter Catholic University, pp. 43–53
- [20] P. Rovný (2016): The Analysis of Farm Population with Respect to Young Farmers in the European Union. *Procedia – Social and Behavioral Sciences* 220: 391-398. DOI: 10.1016/j.sbspro.2016.05.513
- [21] Statistical Office of the Slovak Republic (2021): *Statistical yearbook of Slovak Republic*. ISBN 978-80-224-1925-3 P. 691.
- [22] Statistics Poland (2021): *Statistical yearbook of agriculture*. ISSN 2080-8798 p. 449. stat.gov.pl
- [23] visegradgroups.eu
- [24] L. Zagata - Lee-Ann Sutherland (2015): Deconstructing the “young farmer problem in Europe”: Towards a research agenda. *Journal of Rural Studies* 38: 39-51. DOI: 10.1016/j.jrurstud.2015.01.003.